

ДОВЖЕНКОВА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ “УМОВНОГО АРХІВУ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА”

Олександр Безручко

Розбудова Української держави та розсекречення величезного масиву архівних документів дозволяє змінити стереотипність мислення, звільнити від нашарувань цензури сторінки творчої та педагогічної біографії Олександра Довженка. А це неможливо без опрацювання повного архіву митця, який, на жаль, до сьогодні розпрошений.

Лєвова частка документів зосереджена в Російській Федерації, де останні роки жив і працював український митець. Більше того, частина архівів РГАЛИ (ф. 2081, оп. 2), справа-формуляр “Запорожець” ГДА СБУ, ЦАФСБ Російської Федерації та інші й досі залишаються засекреченими.

За ініціативою Міністерства закордонних справ України, а точніше – Посольства України в Москві (Російська Федерація), у рамках засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі культури та інформації Підкомітету з питань гуманітарного співробітництва Українсько-російської міждержавної комісії, що працювала в Києві протягом 30 листопада – 1 грудня 2006 року, а також з ініціативи радника-посланника Посольства України в Російській Федерації Л. Осовалюка було ще раз порушено питання про передачу в Україну архіву О. Довженка¹.

Учасники засідання, зокрема член підкомісії, перший заступник Голови Державного комітету архівів України, доктор історичних наук, професор Геннадій Боряк, підтримали цю ініціативу, в результаті чого до протоколу було внесено таке формулювання: “Українська сторона звернулася з проханням розглянути питання щодо можливості передачі в Україну архіву Олександра Довженка”².

За словами Г. Боряка, який має досвід роботи в аналогічних міжурядових комісіях (українсько-польській, українсько-ні-

мецькій), у ході консультацій з однієї з найделікатніших і дражливих проблем у двосторонніх міждержавних стосунках – проблеми реституції культурних цінностей – треба намагатися уникати радикальних методів її вирішення й тиску на партнерів.

Крім того, важливо розрізнити формулювання “передача” та “повернення” архівів до України, оскільки повернути можна лише тільки те, що було вилучено, вивезено, як правило, незаконним шляхом. У випадку, коли йдеться про архіви, що зберігаються на території Російської Федерації на законних підставах, говорити можна не про повернення, а про передачу в Україну цих матеріалів.

Принципи архівістики унеможливають вилучення оригіналів документів, якщо вони зберігаються в зарубіжних архівах на законних підставах. У разі ж знайдення документально зафіксованого бажання О. Довженка про зберігання його архівів саме в Україні (як це було, наприклад, із прагненням митця бути похованим у рідній землі) виникнуть легітимні підстави для повернення саме оригіналів документів.

Отже, у ситуації, коли не знайдено такого бажання митця, передача оригіналів документів може бути лише актом доброї волі російської сторони, але схоже, що цього не буде. Тому більш імовірним видається передача копій документів у будь-якому вигляді – цифровому, мікрофотокопії тощо. Утім, принаймні тричі, як свідчить офіційний веб-сайт Державного комітету архівів України, Російська Федерація здійснювала передачу документів, частина з яких, до речі, є оригіналами³.

Після нищівного погрому сценарію “Україна в огні” О. Довженко був вимушений жити й працювати в Росії. Попри бажання митця повернутися в Україну, йому напо-

Олександр Безручко, Тарас Дудко (небіж О. Довженка) та Сергій Тримбач під час роботи комісії по поверненню архівів О. Довженка. Москва, червень 2007

легливо рекомендували залишатися в Москві.

Після смерті О. Довженка 25 листопада 1956 року “спадкоємником безцінних мемуарів”⁴ стала Юлія Солнцева. Дружина і найближчий товариш на знімальному майданчику та в житті досить прискіпливо відбирала, що можна оприлюднювати зі спадщини чоловіка, а що варто надрукувати з “купюрами”. Таку концепцію відбору Юлія Іполитівна аргументувала створенням образу “справжнього Довженка”. Багато мистецтвознавців згадує про сейф із секретною частиною архіву у квартирі на Можайському шосе, який Ю. Солнцева не випускала з поля зору, коли в кімнаті були відвідувачі. Контролювала вона й тих, хто має право писати спогади про О. Довженка. Через її втручання в біографії українського митця залишилося багато “білих плям”.

Після смерті Ю. Солнцевої (1989) багато хто сподівався, що архів О. Довженка

потрапить до України. Усупереч цьому, за заповітом Юлії Іполитівни, як вважав Роман Корогодський, “весь архів О. П. Довженка та її власний”⁵, а за словами Сергія Тримбача, “ту частину його, що залишилася у квартирі”⁶, отримала не завідувачка музею Київської кіностудії художніх фільмів ім. О. П. Довженка Тетяна Дерев’янка, яка майже 50 років керувала закладом (з 1957), а пізніше (навесні 1990) разом із С. Тримбачем їздила по архів до Москви, а “громадянка Російської Федерації І. Петрова, колишня директорка фільмів на кіностудії “Мосфільм”, якій заповідано авторське право”⁷.

За словами учасника тих подій С. Тримбача: “Там було щось нечисте, мені здається. Тетяна Тимофіївна детально розповідала мені, що саме містилося у папках, зібраних нею та Солнцевою. Скажімо, записи, присвячені Сталіну та Берії. Знаючи тепер трохи більше про відношення Дов-

женка до влади, можна зробити припущення, що відповідні органи зробили все, аби рукописи та документи (не передані раніше у держархів) не потрапили до архівістів, працівників музеїв⁸.

Крім того, у заповіді Ю. Солнцева заборонила оприлюднювати частину архіву О. Довженка, зокрема записники митця 1930-х років. Як зазначав Р. Корогодський: “Відновити первісний текст “Щоденника”, за твердженням директора ЦГАЛИ РФ п. Наталії Волкової, можна буде лише в 2009 році – таким нібито є заповіт Ю. І. Солнцевої”⁹.

Ситуація навколо оприлюднення повного варіанта щоденників О. Довженка заслуговує на особливу увагу. Олександр Довженко протягом всього життя закликав своїх учнів обов’язково (!) записувати “у прозі чи віршах свої враження”, вести “книжечки спостережень і роздумів режисера”¹⁰. Так, перша лекція майстра у КДІКу закінчувалася наказом: “Ніколи не розлучайтесь із бодай маленьким, але своїм особистим записником..., закликаю: будьте спостережливими, придивляйтесь і прислухайтесь до кожного розумного, гострого, іскристого слова, розповіді”¹¹.

У другій половині 30-х років О. Довженко відправляв своїх учнів з РЛККФ у відрядження з метою ознайомлення з життям народу, зобов’язуючи їх фіксувати свої думки та спостереження в щоденниках, а саме: М. Вінярського в 1936 році – на Миколаївщину¹², Б. Дробинського навесні 1937 року – до Таганрога¹³, В. Галицького восени 1937 року – в Полтавську область¹⁴. Скарбом для Володимира Галицького стали п’ять записних книжечок із замальовками й спостереженнями, які були зачитані на зборах РЛККФ, а потім лягли в основу сценаріїв.

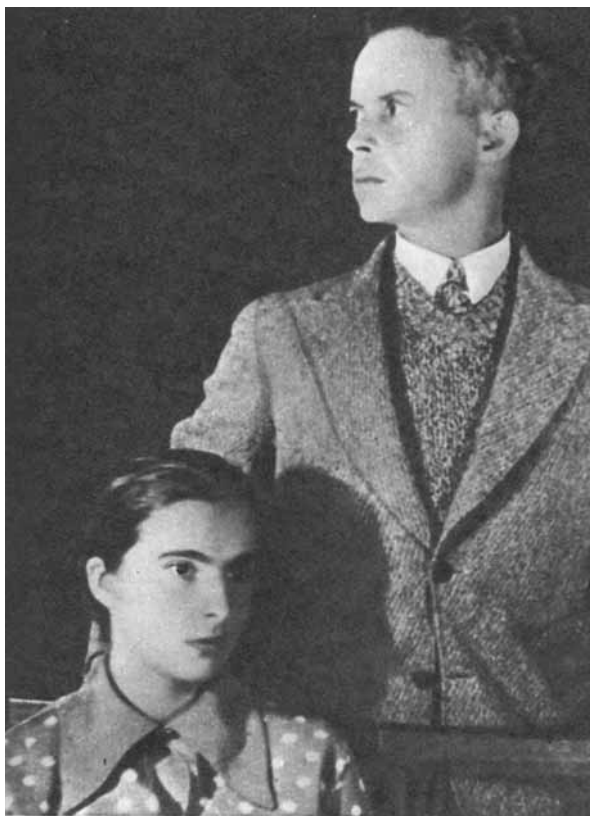
Навіть під час війни, як згадував Віктор Іванов, “Довженко благословив мене на ратні діла і вручив товстого зошита з порадою записувати в ньому, як розмовляють люди на війні”¹⁵. Таку ж пораду отримали Петро Вершигора в єдиному надрукованому листі до нього О. Довженка (“Пишіть якомога більше... Пам’ятайте – Ковпак повинен залишитися в мистецтві і

в історії України. Я думаю, пройде війна, і ми створимо про нього і про вас картину”¹⁶), Юрій Тимошенко та, найімовірніше, кожен учень Олександра Петровича.

Виглядає абсолютно нелогічним, що майстер, який закликав і навіть примушував своїх учнів вести щоденники, сам цього не робив. Оприлюднені записники та щоденники О. Довженка датуються лише початком 1940-х років¹⁷ – це викликає, принаймні, подив, адже однією з головних засад педагогічного методу О. Довженка було навчити всьому, що вмів він, адже “майстерня окремого майстра повинна будуватися на... єдності принципів майстра й учнів”¹⁸. Потрібно зазначити, що це був не просто заклик наслідувати власний творчий метод (проти чого Олександр Петрович категорично виступав), але й пропонування тих творчих засад, якими користувався сам. Не викликає сумніву, що О. Довженко писав щоденники і в 30-х роках; підтвердженням цього є оприлюднення їх фрагментів Т. Дерев’янка¹⁹.

Серед українських кінематографістів досить інтенсивно циркулювали чутки про так звану “секретну теку О. Довженка” (великий згорток із написом “О. П. ”), яку на власне 65-річчя Юлія Солнцева подарувала директору музею Київської кіностудії художніх фільмів Т. Дерев’янку та заповіла прочитати її зміст лише після своєї смерті²⁰. В інтерв’ю головному редактору часопису “KINO-КОЛО” Володимиру Войтенку (яке, до речі, відбулося після смерті Ю. Солнцевої) Т. Дерев’янка підтвердила походження першодруків, а також розповіла, що саме Ю. Солнцева знищила повний варіант щоденників 1929–1930 років, бо “вони не представляли інтересу”²¹. Отже, Ю. Солнцева зробила все можливе, аби громадськість не змогла прочитати роздуми її чоловіка, його творчі плани, враження, тощо.

Доводиться сподіватися (і на це є певні підстави), що повний варіант щоденників митця зберігається в закритій частині архіву О. Довженка у РГАЛИ або в не розсекречених донині фондах ГДА СБУ чи ЦАФСБ РФ. Хочеться приєднатися до сподівань С. Тримбача, що “все ж удасться колись розшукати їх”²².

*О. Довженко, Ю. Солнцева.
Кінець 1920-х років*

Після передачі спадщини О. Довженка І. Петрова забажала від українських мистецтвознавців у обмін на архів автомобіль "Волга". Варто нагадати, що на початку 90-х вартість цієї машини була дещо іншою, аніж зараз. Та все ж, після тривалих перемовин І. Петрова передала в Україну "чисельні фотокопії листів О. П. Довженка, матеріали з його особистого архіву, дбайливо упорядковані Ю. І. Солнцевою"²³. На жаль, таке "дбайливе упорядкування" й досі не дозволило опрацювати весь архів митця. За даними сайту Держкомархіву України, в 1993 році до ЦДАМЛМ України було передано 165 одиниць зберігання, 252 кадри фотоплівки з архіву та книжки з бібліотеки Олександра Довженка²⁴. У 1994 році протягом декількох місяців "Національна Комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України за активного сприяння Посольства України в Російській Федерації встигла чимало зробити для повернення спадщини Олександра Довжен-

ка в Україну"²⁵. Таким чином, ЦДАМЛМ України та Сосницький літературно-меморіальний музей О. П. Довженка отримали 1865 одиниць архівних документів, 310 тисяч кінокадрів, 20 друкованих видань, 2 меморіальні предмети з квартири митця²⁶. Спільними зусиллями Комісії та Посольства в Україну було повернуто «частину фотоархівів, книг з бібліотеки О. П. Довженка, картини та інші речі з його московської квартири, понад 100 тек з рукописами. З-поміж безцінних реліквій – "автопортрет", намальований молодим О. Довженком у Німеччині, друкарська машинка, три погруддя митця (у бронзі та гіпсі) роботи Віри Мухіної, портрет Олександра Довженка роботи П. Вільямса, книги з автографами відомих діячів культури, малюнки Леже, платівки із записом голосу О. Довженка тощо»²⁷. 7 липня 1994 року до ЦДАМЛМ України потрапило декілька документів із ГДА СБУ з так званої "Справи № 112"²⁸, серед яких – "Агентурне донесення органів НКВС УРСР про виступ О. П. Довженка на партійних зборах Київської кінофабрики"²⁹, «Рапорт оперуповноваженого ДПУ УРСР про враження після закритого громадського перегляду звукового кінофільму "Іван"³⁰, «Повідомлення ДПУ УРСР до ДПУ СРСР про вилучення найбільш політично невитриманих кадрів з кінофільму "Іван"³¹, «Донесення Народного Комісаріату Внутрішніх Справ УРСР Наркомуністерства Внутрішніх Справ СРСР Л. П. Берії про антирадянські настрої Довженка під час роботи над кінофільмом "Щорс"³², "Лист О. П. Довженка до Ю. І. Солнцевої"³³ тощо. Втретє, і поки що востаннє, в 1997 році до ЦДАМЛМ України було передано 150 книжок із бібліотеки Олександра Довженка та його дружини³⁴.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України³⁵, спричинене Указом Президента України В. А. Ющенка "Про вшанування пам'яті Олександра Довженка"³⁶, яким передбачено залучення архівів для популяризації творчої спадщини О. П. Довженка, наприкінці 2006 – на початку 2007 року керівництво Держкомархіву надало відповідні розпорядження³⁷ ЦДАМЛМ України та ЦДКФФА України ім. Г. С. Пше-

ничного щодо підготовки інформації для Кабінету Міністрів України. До роботи в ролі консультантів залучили фахівців – відомого довженкознавця³⁸, завідувача відділу кіномистецтва і телебачення ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України С. Тримбача, який очолює роботу провідних кінознавців України (О. Рутковський, Л. Череватенко, І. Карева, О. Пашкова, Р. Росляк, Т. Георгієва та ін.) над мультимедійною “Довженковою енциклопедією” (державний реєстраційний номер 0106U002649), та співробітника цього ж відділу О. Безручка, дисертаційне дослідження якого про невідомі сторінки педагогічної діяльності та життя О. Довженка³⁹ базується на опрацюванні українських архівів⁴⁰.

На базі комплексу матеріалів, що зберігаються в Україні, та переданих у майбутньому з Російської Федерації копій або оригіналів документів можна буде реконструювати більш-менш повний “умовний архів О. П. Довженка”, який нині розпорошено по російським та українським архівам. У результаті опрацювання спеціальної літератури автором даної статті було складено список російських та українських архівів, в яких зберігаються чи можуть зберігатися документи О. Довженка. Представники міжурядової комісії будуть працювати в цих архівах.

І. Російські архіви, в яких зберігаються документи О. П. Довженка

1. РГАЛИ.

До ф. 2081 [Довженко Александр Петрович (1894–1956) – кинорежиссер, драматург, писатель, народный артист РСФСР; лауреат Ленинской премии] включено матеріали Солнцевої Юлії Іпполитівни (1901–1989) – кинорежисера, народної артистки РРФСР.

Ф. 2081 складається з трьох описів:

оп. 1 – 1637 од. зб. (1903–1963 роки⁴¹),
оп. 2 – 388 од. зб. (1894–1972 роки⁴²)

тощо.

Закрита для дослідників частина документів зберігається в оп. 2 та оп. 3 цього фонду.

Крім того, після публікації випуску №7 “Путівника”⁴³ в наступних фондах, що по-

ступили на зберігання до РГАЛИ, з’явилися документи, пов’язані з О. Довженком.

Ф. 2996 [Арнштам Лео Оскарлович (1905–1979) – кинорежиссер]:

– спогади Л. О. Арнштама “Довженко і Сталін”;

– лист О. П. Довженка Л. О. Арнштаму (1939).

Ф. 2733 [Васильевы Г. Н. и С. Д. Васильевы (“Братья Васильевы”) Георгий Николаевич (1899–1946), заслуженный деятель искусств РСФСР, Сергей Дмитриевич (1900–1959), народный артист СССР – кинорежиссеры]:

– рукописи С. Д. Васильєва про фільм О. П. Довженка “Земля” (1930);

– лист О. П. Довженка С. Д. Васильєву (1956);

– фото Г. Н. та С. Д. Васильєвих з О. П. Довженком.

Ф. 3015 [Дзиган Ефим Львович (1898–1981) – кинорежиссер; народный артист СССР]:

– Дзиган Е. Л. “Его яркое творчество будит мысль, волнует сердце” (про О. П. Довженка).

Ф. 2846 [Заславский Давид Иосифович (1880–1965) – публицист, критик; сотрудник газ. “Правда”, член редколлегии журн. “Крокодил”]:

– виступ Д. Й. Заславського під час обговорення фільму “Мічурін” О. П. Довженка (1948).

Ф. 2986 [Кауфман Михаил Абрамович (1897–1980) – кинооператор и режиссер документального кино, заслуженный деятель искусств РСФСР]:

– фото М. А. Кауфмана з О. П. Довженком.

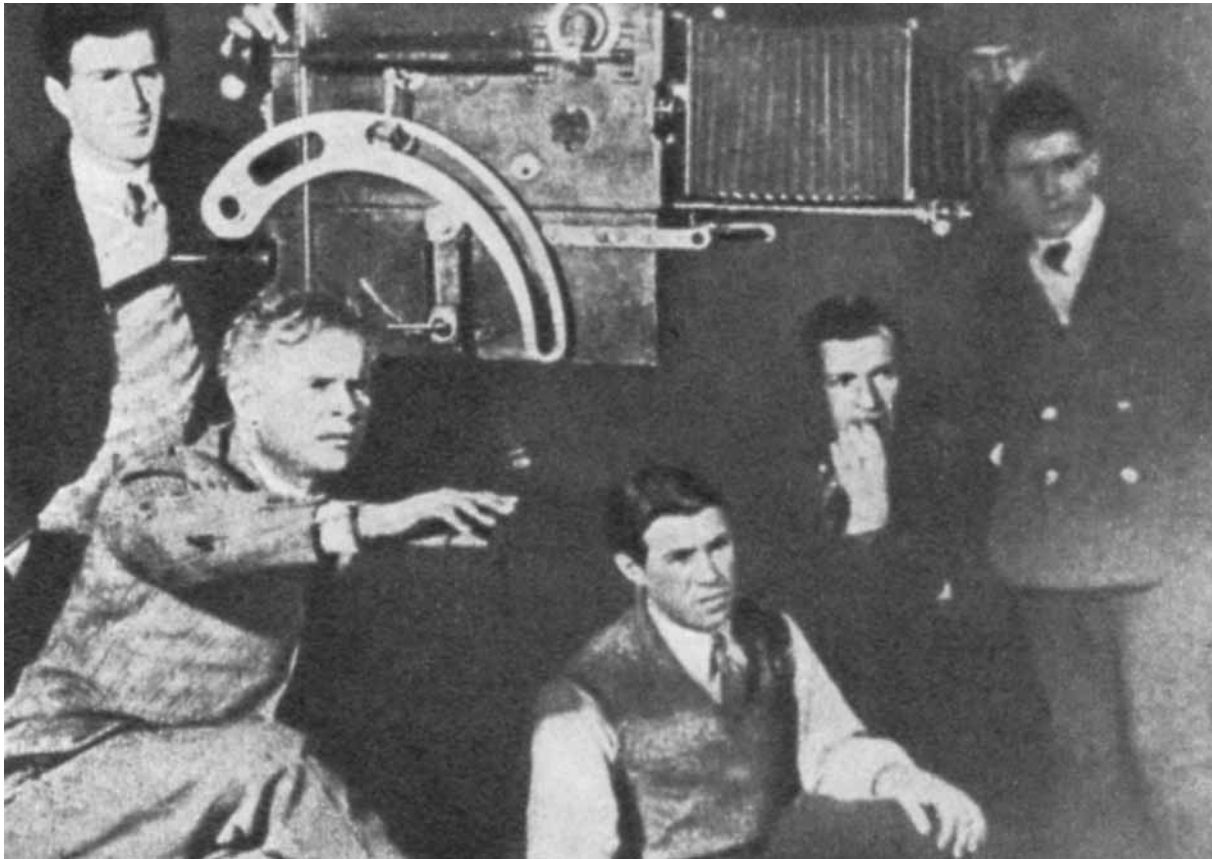
Ф. 2854 [Кашкин Иван Александрович (1899–1963) – литературовед, переводчик, литературный критик]:

– рукопис М. С. Сар’яна “Воспоминания об А. П. Довженко” (1959).

Ф. 3016 [Трауберг Леонид Захарович (1902–1990) – кинорежиссер, кинодраматург; народный артист РСФСР, лауреат Государственной премии]:

– фото Л. З. Трауберга з О. П. Довженком.

Ф. 2990 [Треплев Авраам Давидович (1891–1955) – режиссер]:

О. Довженко під час фільмування

– матеріали режисерської діяльності А. Д. Треплева, серед яких плани роботи над постановкою п'єси О. П. Довженка "Жизнь в цвету".

Ф. 3002 [Филиппов Борис Михайлович (1903–1991) – театральний діятель; директор ЦДРИ и ЦДЛ]:

– два фото О. П. Довженка (1930-і роки).

Ф. 3035 [Шуб Эсфирь Ильинична (1894–1959) – режиссер документального кино; заслуженная артистка РСФСР]:

– дванадцять листів О. П. Довженка до Е. І. Шуб (1936–1942);

– портрет Е. І. Шуб – мал. О. П. Довженка (1935);

– фото Е. І. Шуб з О. П. Довженком;

– тринадцять фотографій О. П. Довженка [1928–(1940-і)].

Ф. 2620 (Собрание архивов деятелей театра 1761–1988 гг.):

– О. П. Довженко [1940-і].

Крім того, після публікації випуску № 8 "Путівника"⁴⁴ у наступних фондах, що поступили з 1993 по 2000 рік на державне зберігання до РГАЛИ, з'явилися документи, пов'язані з О. Довженком, та були розсекречені два документи зі спеціального (закритого) зберігання ф. ут. 2081:

Ф. 2409 [Вайсфельд Илья Вениаминович (р. 1909) – критик, киновед, педагог; заслуженный деятель искусств РСФСР]:

– Т. Т. Деревянко "Опись квартиры Ю. И. Солнцевой и А. П. Довженко в Москве" – оттиск (1990).

Ф. 3047 [Донской Марк Семенович (1901–1981) – кинорежиссер]:

– фото М. С. Донського з О. П. Довженком.

Ф. 3133 [Марьямов Александр Моисеевич (1909–1972) – писатель, критик]:

– рукопис О. М. Мар'ямова “Довженко” – біографічний нарис (1967);

– портрет П. Г. Тичини – мал. О. П. Довженка (1933).

Ф. 3058 [*Пырьев Иван Александрович (1901–1968) – кинорежиссер*]:

– три листи О. П. Довженка І. О. Пир'єву (1942–1955).

Ф. 2891 [*Семушкин Тихон Захарович (1900–1970) – писатель*]:

– фото Т. З. Семушкіна з О. П. Довженком.

Ф. 2988 [*Сидоркин Михаил Николаевич (1910–1980) – актер и режиссер; заслуженный артист РСФСР*]:

– рукопис М. М. Сидоркіна – «Дневник съемок фильма “Аэроград” А. П. Довженко» (1934).

Ф. 1814 [*Симонов Константин Михайлович (1915–1979) – поэт, прозаик, драматург*]:

– лист О. П. Довженка К. М. Симонову (1955);

– рукопис Л. О. Арнштама “Человек, проживший тысячу жизней” (про О. П. Довженка) – спогади (1971);

– фото К. М. Симонова з О. П. Довженком.

Ф. 3078 [*Сурков Евгений Данилович (1915–1988) – критик*]:

– Анд. А. Тарковський – відповіді на анкету журналу “Искусство кино” про О. П. Довженка – ксерокоп. [1970-і].

Ф. 3107 [*Сутырин Владимир Андреевич (1902–1985) – критик, кинодраматург*]:

– рукопис В. А. Сутиріна про фільм “Жизнь в цвету” О. П. Довженка (1947);

– О. П. Довженко “Тарас Бульба” – літературний сценарій – маш. з авт. І. Г. Большакова та М. І. Ромма (1941).

Ф. 3099 [*Хохряков Виктор Иванович (1913–1986) – актер Малого театра и кино; народный артист СССР*]:

– фото в ролях із фільму “Мічурін” О. П. Довженка.

Ф. 562 [*Шкловский Виктор Борисович (1893–1984) – писатель, литературовед*]:

– В. Б. Шкловський “Сашко Довженко” (1958).

Ф. 2916 (*Комитет по Ленинским и Государственным премиям СССР в области литературы, искусства и архитектуры при Совете Министров СССР*):

– особиста справа лауреата Ленінської премії СРСР О. П. Довженка.

Ф. 655 [*Московский академический театр им. Вл. Маяковского (1922 – по настоящее время)*]:

– серед рукописів п'єс, не прийнятих до постанов, є твори О. П. Довженка.

Ф. 2912 [*Редакция журнала “Искусство кино” (1931 – по настоящее время)*]:

– рукописи О. П. Довженка.

Ф. 1702 [*Редакция журнала “Новый мир” (1925 – по настоящее время)*]:

– рукописи О. П. Довженка.

Ф. N/A (*Документы, находившиеся на специальном хранении и переданные на общее хранение в 1994–1996 гг.*).

Із засекреченої частини ф. 2081 (оп. 2) поступили в загальне користування листи Е. І. Бельц О. П. Довженку (1943) та Ф. І. Почкіна Ю. І. Солнцевої (1967).

2. РГАСПИ.

– “Витяг з протоколу № 35 засідання Політбюро ЦК КП(б)У від 12. ІІ. 1944 про Довженка О. П.”⁴⁵;

– “Циркуляр № 7/189 від 23 лютого 1944 року Начальника Головліту Н. Садчикова про заборону друкувати О. П. Довженка”⁴⁶.

3. Госфильмофонд в Белых Столбах.

Тут зберігаються негативи фільмів О. П. Довженка. Національний центр Олександра Довженка звертався до цього закладу щодо ремастерінга фільмів із проекту “Кіноспадок Олександра Довженка” – першої антології фільмів митця, випущеної на DVD.

4. РГАКФД.

– № 4960 – кінострічка “Битва за нашу радянську Україну” (художній керівник та сценарист О. Довженко, режисери Ю. Солнцева та Я. Авдеєнко).

5. Архив ВГИК им. С. А. Герасимова.

Тут зберігаються матеріали про педагогічну діяльність О. П. Довженка в цьому та інших мистецьких навчальних закладах, що влилися до нього:

– матеріали про педагогічну діяльність у КДІКу (інша назва – Український інститут

О. Довженко. Кінець 1930-х років

кінематографії), архіви якого після реорганізації художнього факультету КДІКу потрапили до ВДІКу;

- спорадичні лекції 1932 року;
- матеріали керівника виробничої практики в 1935 році;
- лекції у створеній С. М. Ейзенштейном режисерській академії при ВДІКу (1936), яка в 1938 році влилася до його складу;
- матеріали викладання сценарної майстерності впродовж 1949–1951 років;
- матеріали керівника режисерської майстерні з липня 1955 по листопад 1956 року.

6. Архів Киноконцерна (киностудії) “Мосфільм”.

На “Мосфільмі” О. Довженко зняв кілька фільмів (“Аероград”, спільно з “Українфільмом”; “Мічурін” та ін.), а також викладав на семінарах із підвищення кваліфікації молодих режисерів.

7. Архів Президента Российской Федерации.

– “Лист Довженка О. П. Голові Ради міністрів СРСР Сталіну Й. В.” від 20 грудня 1947 року⁴⁷.

8. Архів внешней политики Российской Федерации.

– “Телеграма Хургіна Смальцю, 20 вересня 1921 р., в якій повідомляється про переказ Довженку двісті тисяч польмарок⁴⁸.

– “Протокол Народи від 30 липня 1922 року при представництві УРСР в Берліні”⁴⁹.

9. ЦАФСБ РФ.

Цей архів зберігає величезний масив нерозсекречених документів по О. П. Довженку (можливо, варіантів сценарію, що відсилалися на затвердження найвищим керівництвом країни, та епізодів і дублів першого варіанта фільму “Щорс”, який (після арешту в 1937 році одного з консультантів Івана Дубового) Олександрові Довженку довелося перезнімати, хоча він був уже майже закінчений⁵⁰.

II. Російські архіви, в яких можуть зберігатися документи О. П. Довженка

1. ЦАМО РФ.

Маємо здогади, що ЦАМО РФ зберігає матеріали, пов’язані з О. Довженком, оскільки:

а) під час Першої світової війни молодого Олександра Довженка двічі оглянула медична комісія й визнала його непридатним для військової служби за станом здоров’я, про що й зазначено в “Автобіографії” (“В старій армії не був”⁵¹);

б) під час громадянської війни, за деякими даними, він воював у петлюрівській армії (“ДОВЖЕНКО, как участник петлюровской армии в 1918 году в Сосницком районе Черниговской области принимал активное участие в борьбе против частей Красной армии”⁵²);

в) за даними самого О. Довженка, який під час роботи над картиною “Щорс” з невідомих причин “промовчав” про службу в ди-

візії М. Щорса в роки громадянської війни, а через двадцять років (до свого шістдесятиріччя) в “Автобіографії” зізнався про цей факт, він “в Червоній армії служив добровільно в дивізії Щорса викладачем школи при штабі”⁵³;

г) Олександр Петрович одягнув військову форму восени 1939 року під час так званого “приєднання західноукраїнських земель”;

д) митець брав участь у Великій Вітчизняній війни, мав військове звання.

2. РГАФД.

3. Музей кино.

4. Объединенный архив Управления ЗАГС правительства г. Москвы.

5. ЦМАМЛС.

6. ЦААДМ.

7. ЦАДЭНМ.

8. Управление Президента Российской Федерации по кадровым вопросам и государственным наградам.

9. Архив Управления Федеральной службы безопасности по г. Москве и Московской области.

10. Регіональні архіви на Далекому Сході.

11. Приватні російські архіви людей, які знали О. Довженка, або їх нащадків, а також дослідників життя і творчості митця.

III. Українські архіви, в яких зберігаються документи О. Довженка

1. ЦДАМЛМ України.

Ф. 690 [Довженко Олександр Петрович (1894–1956) – український кінорежисер, письменник, художник] складається з чотирьох описів:

оп. 1 – од. зб. 52 (1913–1983 роки);

оп. 2 – од. зб. 32 (1914–1959 роки);

оп. 3 – од. зб. 13 (1928–1956 роки);

оп. 4 – од. зб. 253 (1911–1986 роки).

Ф. 1196 (Документи діячів літератури і мистецтва з відомчих архівів прокуратури, суду і органів КДБ України):

– “Справа Волинського губчека по звинуваченню Орловського В. Г., Довженка О. П., Кучеришко О. А. в контрреволюційній діяльності (виписка з засідань ВЧК м. Житомира, Волинського губкому КПУ, заключення губчека, 1941”⁵⁴;

– “Агентурне донесення органів НКВС УРСР виступу Довженка О. П. на партійних зборах Київської кінофабрики”⁵⁵. Потрібно зазначити, що в результаті архівних пошуків автором дослідження з’ясовано, хоча документ датовано 1930 роком, насправді цей виступ відбувся в жовтні 1938 року.

Ф. 670 (Національна кіностудія художніх фільмів ім. О. П. Довженка):

оп. 1–3, од. зб. 7375 (1933–1980 роки);

оп. 1–3, од. зб. 1435 (1933–1990 роки);

договори з авторами (на сценарій) та кінорежисерами (на постановку фільмів), серед яких – О. Довженко⁵⁶.

Архів учнів О. Довженка:

ф. 235 [Тимошенко Юрій (Георгій) Трохимович (1919–1986), артист естради і кіно];

ф. 349 [Вершигора Петро Петрович (1905–1963) – український і російський письменник, історик, кінорежисер, військовий і громадський діяч].

Архів дослідників творчості О. Довженка:

ф. 957 [Підсуха Олександр Миколайович (1918–1990), письменник, 1930–1990] та ін.

2. Музей Національної кіностудії художніх фільмів імені Олександра Довженка.

У музеї, крім “експозиційної частини – робочого кабінету великого режисера, – обставинки хати у Сосниці, велика музейна кімната”⁵⁷, де зберігаються особисті речі О. Довженка, сценарії знятих на Київській кіностудії фільмів “Арсенал”, “Земля”, “Щорс”, запущеного у виробництво “Тараса Бульби”, статті з газет і журналів, присвячених життю й творчості митця, фотографії зі знімального майданчика, матеріали видань про О. П. Довженка, спогади кінематографістів, односельчан, учнів митця, а також копії фотографій та документів із інших архівів, як-то: “Лист уповноваженого ВРНГ СРСР у Німеччині до ВРНГ УРСР з проханням продовжити термін відрядження О. Довженку” від 16 вересня 1930 р.⁵⁸.

3. ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного.

Архів зберігає фотографії О. Довженка, його фільми (“Освобождение украинских и белорусских земель от гнета польских

панов и воссоединения народов-братьев в единую семью”), фільми про О. Довженка, справи цих фільмів.

4. Національний Центр Олександра Довженка.

Центр займається зберіганням, опрацюванням інформації, підготовкою й випуском каталогів і книжок про життя та творчість митця, креацією покадрово відреставрованих копій усіх фільмів О. Довженка на DVD тощо.

5. Сосницький літературно-меморіальний музей О. П. Довженка.

У Музеї, в якому, крім білої мазанки під солом'яною стріхою, де пройшли дитячі роки О. Довженка, зібрано великий обсяг фотографій, спогади односельчан і родичів, зокрема сестри Поліни Петрівни⁵⁹, зберігаються особисті речі митця [посвідчення режисера, нагородні адреси (Сталінська премія I ступеня за “Щорса”, II ступеня – за “Мічуріна”, звання народного артиста РСФСР, Ленінська премія)]. З оригінальних речей, що належали Майстру, в експозиції відтворено його московський робочий кабінет⁶⁰. Тут також знаходяться копії документів, переданих із різних архівів, наприклад, “Протокол Народи від 30 липня 1922 року при представництві УРСР в Берліні”⁶¹, який надійшов з Архіву зовнішньої політики Російської Федерації⁶².

6. ГДА СБУ.

– Розсекречені документи ГДА СБУ з так званої “Теки “Запорожця”, оприлюдненої В. Попиком⁶³;

– фотокопії документів по О. Довженку, передані 7 липня 1994 року до ф. 1196 (*Документи діячів літератури і мистецтва з відомчих архівів прокуратури, суду і органів КДБ України*) ЦДАМЛМ України⁶⁴;

– 26 розсекречених документів на початку 2005 року (треба зазначити, що фактично їх було 24, оскільки два документи з цього списку було оприлюднено 1994 року в повнішому обсязі).

За неофіційними даними, готується до оприлюднення новий пакет розсекречених документів про О. Довженка.

7. ЦДАГО України.

Ф. 1 (*Центральний комітет компартії України, 1917–1991 роки*):

– “Постанова Політбюро ЦК КП(б)У “Про Довженко О. П.” від 12 лютого 1944 р.⁶⁵;

– “Клопотання до ЦК ВКП(б) про відрядження за кордон провідних фахівців для вивчення техніки і практики звукового кіно”⁶⁶;

– документ загального відділу (особливий сектор) ЦК компартії України (секретна частина) «Кіноповість Олександра Довженка “Україна в огні»» (рос. варіант) від 25 червня 1943 року⁶⁷;

– документ загального відділу ЦК Компартії України (несекретна частина) “Стенограма дев'ятого пленуму правління Спілки Радянських письменників” від 9 лютого 1944 року⁶⁸;

– “Довідка про стан культури, науки та мистецтва за період кінця 1940 і 1941 року. Перспективний план роботи Київської кіностудії на 1942 рік”⁶⁹;

– “Заява секретаря консульського відділу Представництва УРСР у Німеччині Олександра Довженка у ЦК КП(б)У з проханням навчатися у Німеччині”⁷⁰.

8. ЦДАВОВУ України.

Ф. 2 (*Рада Міністрів Української РСР*):

– “Телеграма Наркома освіти УРСР Г. Гринька”⁷¹.

Ф. 4 (*Народний комісаріат закордонних справ Української СРР*):

– “Список лиц української дипломатической миссии, в Польшу уехавших 2/Х–1921”⁷²;

– “Требовательной ведомости на оплату жалования сотрудникам Украинского посольства в Польше Народного комиссариата по Иностранным делам за июнь, июль, август месяцы”⁷³.

Документи ф. 166 (*Міністерство народної освіти України, 1917–1988*), в яких згадується діяльність О. Довженка:

– “Звіт про діяльність підвідділу соціального виховання з 1 по 15 липня 1920 року”⁷⁴;

– “Телеграма Наркома освіти Г. Гринька, 1921 рік”⁷⁵;

– “Лист О. Довженка до народного Комісара освіти В. П. Затонського з проханням продовжити термін навчання на півтора року” від 12 червня 1923 року⁷⁶;

– “Заявка О. Довженка до бюро “Кореліса” про постановку фільму “Вася – реформатор” від 20 червня 1926 року⁷⁷;

– “Звернення дирекції Київського державного інституту кінематографії до Українфільму”⁷⁸.

Ф. 332 (ЦПТДРФК, Харків):

– “Лист Агітмасового Сектора Центрального Правління ТДРФК до Правління “Українфільму” про організацію виступів О. Довженка перед глядачами. 5 грудня 1930 р.”⁷⁹.

Ф. 539 (Міністерство державного контролю Української РСР):

– “Стенограма обговорення “Арсеналу”, січень 1929 року⁸⁰.

Ф. 1238 [Державний український трест кінопромисловості Державного всесоюзного кінофотооб’єднання “Союзкіно” (“Українфільм”)]:

спр. 174 – Постанова Ради Праці та Оборони СРСР, протоколи засідань Правління “Союзкіно”, листування з Укртеакіновиробництвом та іншими організаціями про залучення комсомольців до роботи в кіно, основні положення статуту загальносоюзного об’єднання кінопр омиловості, стан кінофабрик, документи про поїздку режисера О. П. Довженка за кордон;

– “Лист уповноваженого ВРНГ СРСР у Німеччині до ВРНГ УРСР з проханням продовжити термін відрядження О. Довженку. 16 вересня 1930 р.”⁸¹;

спр. 186 – листування з “Союзкіно”, Всесоюзним товариством культурного зв’язку з закордоном, Інститутом кінематографії про створення виставки культурного будівництва в Україні, обмін культурними цінностями з закордоном, обмін періодичними виданнями тощо. Відгуки німецької преси про кінофільм О. Довженка “Земля”;

– “Інформбюлетень “Українфільму” 20-го листопада 1930 року. Повернення режисера О. Довженка”⁸²;

– спр. 196 – листування з кінотехнікумами, інститутом кінематографії, кінофабри-

ками про стан та перспективи підготовки кадрів для української кінематографії, відкриття всеукраїнських курсів сценаристів, забезпечення кінофабрик матеріалом, статистичні відомості про склад кіномеханіків;

– “Організація й робота учбово-методологічних комісій та учбово-методологічних нарад”⁸³;

– спр. 199 – листування з Наркомосом УРСР, “Союзкіно”, Київською кінофабрикою, кіноінститутом, кінотехнікумом м. Одеси, Всеукраїнським комітетом робітничого мистецтва про прокат фільмів;

– “До секретаря правління Українфільму...”⁸⁴.

9. ДАК.

“Прошение учителя 2-го Житомирского высшего начального училища Александра Петровича Довженко Господину Директору Киевского Коммерческого института” від 28 липня 1917 року.⁸⁵

10. ДАКО.

“Нарада на Київській кінофабриці про проблеми звукового та кольорового кіно, підвищення теоретичного рівня режисерів”.⁸⁶

11. ДАОО.

“Доповідна записка окружного відділу ДПУ про становище на Одеській кіностудії”⁸⁷.

12. МТМК України.

“Спогади В. Денисенка та О. Мішуріна на зборах, присвячених пам’яті О. П. Довженка” від 14 вересня 1959 року⁸⁸.

13. Архів чернігівської Духовної Консисторії.

Запис до метричної книги про народження Олександра Довженка.

14. Приватні архіви людей, які знали О. Довженка, або їх нащадків, а також дослідників життя і творчості митця, зокрема С. Тримбача, Л. Череватенка, покійного нині Р. Корогодського, в якого зберігалися спогади Петра Масохи про фільмування “Івана”⁸⁹.

IV. Українські архіви, в яких можуть зберігатися документи О. Довженка

1. ГДА МО України.
2. ДАЖО.
3. ДАПО.
4. ДАХО.
5. ДАЧО.

* * *

Оскільки питання про передачу архівів О. Довженка в Україну буде вирішуватися на міжурядовому рівні, а для прийняття рішень потрібна допомога Міністерства іноземних справ України та Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через Державний кордон України при Міністерстві культури і туризму України, термін закінчення проекту неможливо спрогнозувати, тож, будемо сподіватися і, головне, докладати максимальних зусиль заради цієї конче потрібної справи.

Потрібно зазначити, що перші надзвичайно важливі кроки зроблено – згідно з поданням Держкомархіву України⁹⁰ Віце-прем'єр-міністр України Д. Табачник надав доручення⁹¹ керівникам Міністерства зовнішніх справ України В. Огризку та Міністерства культури і туризму України Ю. Богуцькому щодо всебічного сприяння вирішенню цього питання.

Отже, будемо очікувати результатів відрядження до Москви співробітників відділу кіномистецтва і телебачення ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України з метою вивчення кількості, складу та змісту документів особового архіву О. Довженка, правових підстав їх перебування у вищезазваних архівах Російської Федерації та приватних зібраннях громадян Росії.

На сьогодні, згідно з даними Держкомархіву України⁹², можна ставити питання про легітимне передання в Україну лише тієї частини архівів О. Довженка, що знаходяться у власності спадкоємців О. Довженка та Ю. Солнцевої, оскільки законодавство Російської Федерації не дає підстав очікувати від російської сторони згоди на переговори щодо долі фонду О. Довженка у РГАЛИ.

Як уже зазначалося, “умовний архів О. Довженка” буде сформовано на основі

переданих з Російської Федерації копій або оригіналів документів та матеріалів, що зберігаються в українських архівах. Зрозуміло, що ніякого фізичного переміщення документів з українських архівів з метою їх концентрації в одному місці не відбудеться. Головний напрям – створення саме “умовного архіву О. Довженка” на теренах України. Цей архів може прислужитися не лише групі кінознавців із ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, очолюваній С. Тримбачем, які працюють над “Довженковою енциклопедією” (що буде неповною без мультимедійної частини, основаної на матеріалах віртуального архіву О. Довженка), але й дослідникам творчості митця, культурологам і всім, хто не байдужий до долі українського кіно.

¹ Лист № 01–194 від 12 лютого 2007 року Голови Держкомархіву України О. Гінзбург Віце-прем'єр-міністрові України Д. Табачнику “Щодо проблеми передання в Україну архіву О. П. Довженка”.

² Протокол засідання підкомітету з інформаційного та культурного співробітництва Підкомітету з питань гуманітарного та культурного співробітництва Українсько-російської комісії від 30 листопада 2006 року.

³ http://www.archives.gov.ua/Archives/Returned_fonds.php.

⁴ Повернення триває : [Ред. ст.] // Дніпро. – 1994. – № 9–10. – С. 68.

⁵ Довженко О. Господи, пошли мені сили: Щоденник, кіноповісті, оповідання, фольклорні записи, листи, документи. – Х., 1994. – С. 647.

⁶ Тримбач С. Татьяна Деревянко. Послесловие // Зеркало недели. – 2001. – № 29 (353). – 4–10 серпня.

⁷ Повернення триває. – С. 68.

⁸ Тримбач С. Зазнач. стаття.

⁹ Довженко О. Господи, пошли мені сили... – С. 647.

¹⁰ Про це див.: Левчук Т. Перше сторіччя його безсмертя. – Музей Національної кіностудії художніх фільмів Олександра Довженка, ф. Левчук Т. В., арк. 71.

¹¹ Там само. – Арк. 82.

¹² Довженко А. Беседа с молодыми режиссерами – слушателями режиссерской академии ВГИК // Из истории кино: Материалы и документы. – М., 1959. – Вып. 2. – С. 19.

¹³ ЦДАГО України, ф. 263, оп. 1., од. зб. 47637, арк. 4.

¹⁴ Галицький В. Ще про лабораторію // Новини кіноекрана. – 1992. – № 2. – С. 12.

- ¹⁵ Іванов В. Садівничий // Полум'яне життя: Спогади про Олександра Довженка. – К., 1973. – С. 400–401.
- ¹⁶ ЦДАМЛМ України, ф. 349, оп. 1., од. зб. 476, арк. 1.
- ¹⁷ Довженко О. Твори: У 5 т. – К., 1985. – Т. 5.
- ¹⁸ Довженко О. Виступ на Київській кінофабриці. – ЦДАМЛМ України, ф. 690, оп. 4, од. зб. 75, арк. 2.
- ¹⁹ Олександр Довженко: “Земля” і тільки “Земля” (першодрук щоденникових записів Ол. Довженка. 1929–1930) // КІНО–КОЛО. – 1999–2000. – № 4–5. – С. 103–108.
- ²⁰ Косничук Э. Самая загадочная из всех разгаданных // 2000 (Київ). – 2006. – 29 грудня.
- ²¹ Войтенко В. 70 років фільмові “Земля”: інтерв'ю з Тетяною Дерев'янко // КІНО–КОЛО. – 1999–2000. – № 4–5. – С. 103–108.
- ²² Тримбач С. Зазнач. стаття.
- ²³ Повернення триває. – С. 68.
- ²⁴ http://www.archives.gov.ua/Archives/Returned_fonds.php.
- ²⁵ Повернення триває. – С. 68.
- ²⁶ http://www.archives.gov.ua/Archives/Returned_fonds.php.
- ²⁷ Повернення триває. – С. 68.
- ²⁸ Довженко О. Господи, пошли мені сили... – С. 654.
- ²⁹ ЦДАМЛМ України, ф. 1196, оп. 2, спр. 4.
- ³⁰ Там само. – Спр. 5.
- ³¹ Там само. – Спр. 6.
- ³² Там само. – Спр. 7.
- ³³ Там само. – Спр. 9.
- ³⁴ http://www.archives.gov.ua/Archives/Returned_fonds.php.
- ³⁵ Доручення Кабінету Міністрів України № 48132/502/1–06 від 5 грудня 2006 року.
- ³⁶ Указ Президента України В. А. Ющенка № 998 “Про вшанування пам'яті Олександра Довженка” (п. 2) від 24 листопада 2006 року.
- ³⁷ Наказ Держкомархіву України № 164 “Про участь державних архівів у виконанні Указу Президента України В. А. Ющенка № 998 від 24 листопада 2006 року “Про вшанування пам'яті Олександра Довженка”.
- ³⁸ Див.: Тримбач С. Утопія України у раннього Довженка // Довженко і кіно ХХ сторіччя. Зб. ст. / Упоряд. Л. Брюховецька, С. Тримбач. – К., 2004. – С. 133–145; Тримбач С. Прозора людина із мозком, що світиться... Погляд Іншого у ранній творчості О. Довженка // Там само. – С. 173–183; Тримбач С. Татьяна Дерев'янко; Довженко. Літопис життя. Фільми. Малюнки. Задуми / Упоряд. Тримбач С. – К., 1994; Тримбач С. “Сталін врятував мені життя” О. Довженко: ідентифікація в часопросторі 30-х років // Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. праць. – К., 2006. – Вип. 9. – С. 103–110.; Тримбач С. Політтехнологія по-сталінські. Фрагмент книжки “Олександр Довженко: загибель богів” // КІНО–КОЛО. – 2006. – № 32. – С. 170–174 та ін.
- ³⁹ Безручко О. Довженко-педагог. Творчий метод і пошук // Автореф. ... канд. мист. – К., 2007.
- ⁴⁰ Див.: Безручко О. Педагогічна діяльність Олександра Довженка // Мистецькі обрії 2003. Альманах: Науково-теоретичні праці та публіцистика / Академія мистецтв України / Головн. наук. ред. І. Безгін. – К., 2004. – С. 301–314; Безручко О. Нові документи з архіву СБУ: штрихи до портрета Олександра Довженка // Архіви України. – 2005. – № 1–3 (256). – С. 37–60; Безручко О. Невідома лекція Довженка від 18 грудня 1932 року // Кіно-Театр. – 2006. – № 3. – С. 46–49; № 4. – С. 28–32; Безручко О. Єдина вціліла розповідь Олександра Довженка про власну режисерську лабораторію на Київській кінофабриці (РЛККФ) // Там само. – № 6. – С. 10–12; Безручко О. Олександр Довженко. Виступ на Київській кінофабриці 1936 року // Там само. – С. 13–14 та ін.
- ⁴¹ Центральный государственный архив литературы и искусства СССР. Путеводитель. – М., 1968. – Вып. 3. – С. 72–77.
- ⁴² Там само. – М., 1982. – Вып. 5. – С. 69–71.
- ⁴³ Российский государственный архив литературы и искусства. Путеводитель / Ред. вып. С. В. Шумихин. – М., 1997. – Вып. 7.
- ⁴⁴ Федеральное архивное агентство, Российский государственный архив литературы и искусства. Путеводитель / Под ред. Е. В. Бронниковой, Т. Л. Латыповой. – М., 2004. – Вып. 8.
- ⁴⁵ РГАСПИ, ф. 17, оп. 125, ед. сб. 232, с. 9.
- ⁴⁶ Там само. – Ед. сб. 293, с. 4.
- ⁴⁷ Архив Президента Российской Федерации, ф. 3, оп. 35, ед. сб. 66, с. 36–39.
- ⁴⁸ Архив внешней политики Российской Федерации, ф. 122, оп. 4, п. 18, ед. сб. 189, с. 63.
- ⁴⁹ Там само. – Ф. 0500, оп. 1, п. 1, ед. сб. 1, с. 246, 246 об.
- ⁵⁰ Як засвідчує “Витяг з оперативного повідомлення про О. Довженка від 4 вересня 1938 року” (ГДА СБУ, ф. 11, спр. С–836, т. 1, арк. 124), “пришлось переснимать почти законченную уже картину”.
- ⁵¹ ЦДАМЛМ України, ф. 690, оп. 4, од. зб. 115, арк. 48.
- ⁵² Довідка начальника 2-го відділу УДБ НКВС УРСР Ткаченка про О. Довженка, червень 1940 р. – ГДА СБУ, ф. 11, спр. С–836, т. 1, арк. 296.
- ⁵³ Довженко О. Твори: У 5 т. – К., 1983. – Т. 1. – С. 24.
- ⁵⁴ ЦДАМЛМ України, ф. 1196, оп. 2, од. зб. 14, арк. 1–5.
- ⁵⁵ Там само. – Од. зб. 4, арк. 1–6.
- ⁵⁶ Державний комітет архівів України. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. – К., 2003. – Вип. 1. – С. 318.
- ⁵⁷ Тримбач С. Татьяна Дерев'янко.
- ⁵⁸ ЦДАВОВУ України, ф. 1238, оп. 1, од. зб. 174, арк. 431.
- ⁵⁹ Архів Сосницького літературно-меморіального музею О. П. Довженка, вх. № 1771, № А–139.

⁶⁰ *Чередниченко Е.* За тисячі верст і тисячі лет // *Киевские ведомости.* – 2004. – № 197 (3294). – 14 вересня.

⁶¹ Архів Сосницького літературно-меморіального музею О. П. Довженка, № А–393.

⁶² Архів зовнішньої політики Російської Федерації, ф. 0500, оп. 1, п. 1, ед. сб. 1, с. 246, 246 об.

⁶³ *Полик В.* Під софітами ВЧК–ДПУ–НКВС–НКДБ–КДБ // *Дніпро.* – 1995. – № 9–10. – С. 21–59.

⁶⁴ *Довженко О.* Господи, пошли мені сили... – С. 654.

⁶⁵ ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, од. зб. 715, арк. 34.

⁶⁶ Там само. – Од. зб. 3112, арк. 10.

⁶⁷ Там само. – Оп. 23, од. зб. 4504, арк. 1–128.

⁶⁸ Там само. – Оп. 30, од. зб. 84, арк. 85–95.

⁶⁹ Там само. – Оп. 70, од. зб. 60, арк. 24.

⁷⁰ Там само. – Ф. 4, оп. 6, од. зб. 37, арк. 26.

⁷¹ ЦДАВОВУ України, ф. 2, оп. 2, од. зб. 13, арк. 163.

⁷² Там само. – Ф. 4, оп. 1, од. зб. 667, арк. 107.

⁷³ Там само. – Оп. 2, од. зб. 82, арк. 59–62.

⁷⁴ Там само. – Ф. 166, оп. 1, од. зб. 941, арк. 2.

⁷⁵ Там само. – Оп. 2, од. зб. 74, арк. 79.

⁷⁶ Там само. – Оп. 3, од. зб. 47, арк. 94.

⁷⁷ Там само. – Оп. 6, од. зб. 8600, арк. 20.

⁷⁸ Там само. – Оп. 12, од. зб. 1, арк. 367.

⁷⁹ Там само. – Ф. 332, оп. 1, спр. 15, арк. 217.

⁸⁰ Там само. – Ф. 539, оп. 7, од. зб. 1169, арк. 37–39.

⁸¹ Там само. – Ф. 1238, оп. 1, спр. 174, арк. 431.

⁸² Там само. – Спр. 186, арк. 98.

⁸³ Там само. – Спр. 196, арк. 693–697.

⁸⁴ Там само. – Спр. 199, арк. 367.

⁸⁵ ДАК, ф. 153, оп. 5, од. зб. 1574, арк. 4.

⁸⁶ ДАКО, ф. 768, оп. 1, од. зб. 301, арк. 35.

⁸⁷ ДАОО, ф. 7, оп. 1, од. зб. 1037, арк. 20.

⁸⁸ МТМК України, Р н/доп. 250 Архів “Д”.

⁸⁹ *Корогодський Р.* Довженко в полоні. – К., 2000. – С. 151.

⁹⁰ Лист № 01–194 від 12 лютого 2007 року Голови Держкомархіву України О. П. Гінзбург Віце-прем’єр-міністрові України Д. В. Табачнику “Щодо проблеми передання в Україну архіву О. П. Довженка”.

⁹¹ Доручення № 48132/514/1–06 від 15 березня 2007 року Віце-прем’єр-міністра України Д. В. Табачника керівникам Міністерства зовнішніх справ України В. С. Огризку та Міністерства культури і туризму України Ю. П. Богуцькому.

⁹² Лист № 01–194 від 12 лютого 2007 року Голови Держкомархіву України О. П. Гінзбург...

Список умовних скорочень

ВГИК (укр. – ВДІК) ім. С. А. Герасимова – Всеросійський державний інститут кінематографії ім. С. А. Герасимова

ВРНГ – Всеукраїнська рада народного господарства

ГДА МО України – Галузевий державний архів Міністерства оборони України

ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби безпеки України

ДАЖО – Державний архів Житомирської області

ДАК – Державний архів міста Києва

ДАКО – Державний архів Київської області

ДАОО – Державний архів Одеської області

ДАПО – Державний архів Полтавської області

ДАХО – Державний архів Харківської області

ДАЧО – Державний архів Чернігівської області

ДПУ – Державне політичне управління

ЗАГС – запис актів громадянського стану

ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України

КДІК – Київський державний інститут кінематографії

МТМК України – Музей театрального, музичного та кіномистецтва України

НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ

РГАКФД – Російський державний архів кінофотодокументів

РГАЛИ (*раніше* – ЦГАЛИ) – Російський державний архів літератури і мистецтва

РГАСПИ – Російський державний архів соціально-політичної історії (*раніше* – РЦХИДНИ)

РГАФД – Російський державний архів фондоментів

РЛККФ – режисерська лабораторія Київської кінофабрики

РЦХИДНИ – Російський центр збереження і використання документів нової історії

ТДРФК – Товариство друзів радянського фото і кінематографа

ЦААДМ – Центральний архів аудіовізуальних документів Москви

ЦАДЭНМ – Центральний архів документів на електронних носіях Москви

ЦАМО РФ – Центральний архів

Министерства обороны Российской Федерации

ЦАФСБ РФ – Центральный архив Федеральной службы безопасности Российской Федерации

ЦГАЛИ – Центральный государственный архив литературы и искусства

ЦДАВОВУ України – Центральный державний архів вищих органів влади та управління України

ЦДАГО України – Центральный державний архів громадських об'єднань України

ЦДАМЛМ України – Центральный державний архів-музей літератури і мистецтв України

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного – Центральный державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного

ЦК КП(б)У – Центральный комітет Комуністичної партії (більшовиків) України

ЦММЛС – Центральный московский архив-музей личных собраний

ЦПТДРФК – Центральне правління Товариства друзів радянського фото і кінематографа

SUMMARY

Olexandr Bezruchko. The Dovzhenko's Encyclopaedy: History, Problems, Perspectives of the Dovzhenko's "Archive"

This article looks on the specifics creation of the Dovzhenko's Encyclopaedia by the Department of the Cinema and TV Studies of National Ukrainian Academy of Sci-

ence. For the first time the whole list of Russian and Ukrainian Archives which consist Dovzhneko's documents are kept. The questions of the history and today's collaboration between Ukrainian and Russian sides of the commission on Dovzhenko's archives are given.